

Den økonomiske Lovgivning i det tyske Rige,
1871—1881.

Aleksis Petersen-Studnitz

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/nto/nto_frk-PDF/nto_frk_0019_87198.pdf

pdf genereret den : 24-1-2006

Den økonomiske Lovgivning i det tyske Rige, 1871—1881.

Af

Aleksis Petersen-Studnitz.

I.

Det ny Rige. Liberalisme og Reaktion. Fem Milliarder. Møntlov. Statspapirpenge. Banklov. Told- og Skattespørgsmaalet. Toldpolitik og Toldlove. Jerntoldloven 7. Juli 1873. Toldlov 15. Juli 1879, og Tillægslove. Varestatistikloven 20. Juli 1879. Skatte- love. Tobaksskattelev 16. Juli 1879. Børsskat 1. Juli 1881. Ølskat. Værneskat. Hamborgs Toldtilslutning. »Beskyttelse« af Skibsfart og Handel. *Surtaxe d'entrepôt*. Kystfragtfartlov 22. Maj 1881. Samoa. Handelstraktater. Post, Telegraf og Jernbaner.

Det ny tyske Rige staar endnu kun i Begyndelsen af sit tredje Lustrum. Det var d. 18. Januar 1871, at Kong Vilhelm i Versailles paasatte sig Kronen som det tyske Riges Kejser; det var d. 21. Marts 1871, at den første tyske Rigsdag traadte sammen i Berlin og højtideligt aabnedes af Kejseren, og det var d. 16. April 1871, at den tyske Rigsforfatning*), Grundlaget for den tyske Rigslovgivning, vedtoges. I det siden da forløbne Tidsrum er der blevet udfoldet en Lovgivningsvirksomhed, der med Rette tør betegnes

*) Dr. L. von Rønne, Verfassung des Deutschen Reichs.

Den økonomiske Lovgivning i det tyske Rige, 1871—1881.

Af

Aleksis Petersen-Studnitz.

I.

Det ny Rige. Liberalisme og Reaktion. Fem Milliarder. Møntlov. Statspapirpenge. Banklov. Told- og Skattespørgsmaalet. Toldpolitik og Toldlove. Jerntoldloven 7. Juli 1873. Toldlov 15. Juli 1879, og Tillægslove. Varestatistikloven 20. Juli 1879. Skatte- love. Tobaksskattelev 16. Juli 1879. Børsskat 1. Juli 1881. Ølskat. Værneskat. Hamborgs Toldtilslutning. »Beskyttelse« af Skibsfart og Handel. *Surtaxe d'entrepôt*. Kystfragtfartlov 22. Maj 1881. Samoa. Handelstraktater. Post, Telegraf og Jernbaner.

Det ny tyske Rige staar endnu kun i Begyndelsen af sit tredje Lustrum. Det var d. 18. Januar 1871, at Kong Vilhelm i Versailles paasatte sig Kronen som det tyske Riges Kejser; det var d. 21. Marts 1871, at den første tyske Rigsdag traadte sammen i Berlin og højtideligt aabnedes af Kejseren, og det var d. 16. April 1871, at den tyske Rigsforfatning*), Grundlaget for den tyske Rigslovgivning, vedtoges. I det siden da forløbne Tidsrum er der blevet udfoldet en Lovgivningsvirksomhed, der med Rette tør betegnes

*) Dr. L. von Rønne, Verfassung des Deutschen Reichs.

som overordenlig. Dels har den bestaaet i at bringe Retsenhed tilveje i den tidligere saa brogede tyske Lovgivning; dels har den paa mange Omraader ikke blot ordnet og samlet, men skabt Nyt. I begge Retninger har Virksomheden været rastløs, dybt indgribende, næsten overvældende, — og i en særdeles fremtrædende Grad har den udfoldet sig paa det nationaløkonomiske Omraade. Ofte har «Nationaløkonomisk Tidsskrift» grebet Lejligheden til at gjøre sine Læsere bekendt med højst interessante Fremtoninger fra den økonomiske Lovgivningsvirksomhed i vort Naboland; men nogen samlet Oversigt herover har Tidsskriftet ikke givet. Den følgende Fremstilling vil være et Forsøg i denne Retning. Det er Rigs-Lovgivningen, og det er den nationaløkonomiske Lovgivning, der er dens Gjenstand. Hvor vi tidligere udførligt have gjort Rede for de ny Love (Toldlov, Varestatistiklov, Arbejder-Erstatningslov, Aagerlov, Børsskat, Patentlov, Næringslove etc.), give vi ikke atter et udførligt Referat; for disse Loves Vedkommende henvise vi til det tidligere, og indskrænke os i Hovedsagen til at vise Lovenes indbyrdes Sammenhæng. —

Mellem det tilbagelagte Decenniums to Halvdele er der med Hensyn til de i dem raadende Tendenser en væsenlig Forskjel. Det første Femaar er endnu i det Væsenlige Liberalismens; det andet er Reaktionens. Side om Side med en konservativ Regering virkede i Halvfjerdsernes første Halvdel en liberal Rigsdag. Resultatet var paa det økonomiske som paa det øvrige sociale og politiske Omraade et maadeholdent friskridt. I Midten af Halvfjerdserne begynder Stillingen at forandres. Gründer- og Svindelperioden af-

sluttedes med et voldsomt «Krach», og de økonomiske Onder, der flød heraf, søgte de saakaldte «konservative» Partier at eksploitere i den politiske Reaktions Tjeneste. En konservativ-ultramontan Partikombination dannede sig, efter at «Kulturkampen» i Hovedsagen var udbrændt, og ved at yde Reaktionen Tjenester paa det økonomiske Lovgivningsomraade haabede de Klerikale paa andre Omraader at opnaa Ækvi- valenter. Magten faldt de Liberale mere og mere ud af Hænderne. Regeringen, der tidligere havde koope- reret med dem, satte dem stedse mere tilside, og ogsaa Vælgerne vendte sig fra dem. Det tidligere liberale Rigsdags-Flertal forvandlede sig til et — Mindretal, Ved Rigsdagsvalgene i 1877 og 1878 led det nationalliberale Parti saavel som Fremskridtspartiet uhyre Tab, medens de konservative eller reaktionære Partier sugede ny Næring. Yderligere forværredes det nationalliberale Partis Stilling ved Splittelser i dets egen Midte. I 1879 skilte den stærkt protektionistiske mod Højre stræbende «liberale Gruppe» (Völk-Schauss) sig ud; i 1880 kom det til en ny Secession, da «die liberale Vereinigung», der ønskede at betone Frihandelsprincippet og de økonomiske Spørgsmaal skarpere end de øvrige National- liberale, mente at burde forlade dem. Saaledes kom det dertil at den økonomiske Lovgivning, der i de senere Aar blev Lovgivningsmagts Hovedopgave, mere og mere fik et anti-liberalt Stempel.

Den første tyske Rigsdags Virksomhed var væsen- lig betinget ved den Stilling, som den fransk-tyske Krig

havde skabt. Paa den ene Side gjaldt det at føre den Enhed mellem Nord og Syd, der var bleven grundlagt ved Forbundsstraktaterne*), videre ad Lovgivningens Vej samt retligt at ordne det «umiddelbare Rigsland» Elsass-Lothringens Forhold til det tyske Rige, — paa den anden Side maatte der sørges for Krigens Ofre, Hæren maatte atter udrustes, Forsvarsvæsenet omordnes osv. Herimod maatte altsaa den første Lovgivningsvirksomhed rette sig. En stor Del af de nordtyske Forbundslove blev umiddelbart ved de tyske Fyrsters Traktater om Rigets Oprettelse indført i de sydtyske Stater; Udviklingen af de øvrige nordtyske Love til Rigslove forbeholdtes Rigslovgivningen. Udviklingen gik i Hovedsagen saa hurtigt for sig som paa nogen Maade kunde ventes**).

Et økonomisk Spørgsmaal af første Rang møde vi strax her: de fem Milliarder. Med Anvendelse af den uhyre Krigsskadeserstatning, Frankrig var blevet tvunget til at udbetale Tyskland, beskæftigede en Række af Love sig. Af Milliarderne toges Pensioner til Invaliderne og de Faldnes Efterladte, Understøttelse til de af Frankrig udviste Tyskere, Erstatning til Rederierne for opbragte Skibe, Erstatninger til Kommunerne for Præstationer i Anledning af Krigen og for lidte Tab, Understøttelser til det hjemvendte Reserve- og Lande-

*) Jfr. bl. a. Rønne l. c., Indledning og Anhang.

**) Die Gesetzgeb. d. letzten sechs Jahre im Reiche u. in Preussen. Dargestellt v. e. Mitgl. d. Centralwahlcomités d. nationalliberalen Partei. Berlin, Druck u. Verlag von G. Reimer, 1876. — En Fortsættelse heraf for de sidste fem Aar: Die Gesetzgeb. d. letzten Jahre im Reich u. in Preussen. Im Auftr. d. nationall. Partei dargest. Berlin, 1881. Puttkammer & Mühlbrecht.

værnsmandskab, Dotationer til Generaler og Statsmænd. Midler til ny Vaaben, Udrustning af Hæren, Fæstninger. store Kapitaler til Rigsskatten i Spandau etc. etc. Milliarderne gjorde det muligt for Tyskland uden at paalægge sig Byrder at dække Omkostningerne ved Krigen og at tilbagebetale Krigslaanene. Men man har opkastet det Spørgsmaal, om man ikke i Tilbagebetalingen af de offentlige Laan gik hurtigere end hensigtsmæssigt frem, og om ikke de mange smaa og mellemstore Kapitalister, der havde anlagt deres Penge i Statspapirer, nu da store Laan opsagdes, paa en mindre heldig Maade lededes til at kaste sig over usolide Spekulationspapirer. Man har overhovedet opkastet Spørgsmaalet, om Milliarderne ikke snarere vare en Ulykke end et Gode for Tyskland. Visselig have de i en umaalelig Grad bidraget til at fremkalde den Svindelperiode, der paaførte Tyskland saa mange senere Lidelser. Det paastodes, at de «fordufter» mellem Statsmændenes Hænder, og der ankedes over, at de franske Penge i Stedet for at blive anvendte i nyttige positive Øjemed for en væsenlig Del kom til at afgive det Grundlag, hvorpaa den følgende usunde Spekulationsmani blev baseret*).

En anden stor økonomisk Sag, den ny Rigsdag strax maatte tage fat paa, var Møntsagen. Det nordtyske Forbund havde ved Loven af 17de Avg. 1868 om

*) Jfr. Bamberger, Tyskland og de fem Milliarder, Nationaløkonomisk Tidsskrift II, 199 fg. Fremdeles: Soetbeer, Frankrig og de fem Milliarder, Nationaløkonomisk Tidsskrift III, 348 fg.

Metersystemets Indførelse gennemført Enhed i Maal og Vægt; men Møntenheden, den langt vanskeligere Opgave, havde det ikke faaet gjort til Virkelighed. Indtil 1870 herskede der i Tyskland ikke mindre end syv forskellige Møntsystemer. Ved Siden heraf led Landet under et meget broget og ingenlunde velordnet Seddelvæsen. Trangen til at faa Orden heri havde længe været følt, og da det nordtyske Forbund stiftedes, begyndte man ogsaa at arbejde paa Sagen: «med bittert Humor overrakte en Deputeret Rigsdagen en Samling tyske Papirpengebeviser som Gave, idet han vedlagde et Par Handsker, uden hvilke man ikke vilde kunne røre ved de snavsede Sedler.» I Toldparlamentet vedtoges i April 1870 en Resolution, der gik ud paa at opfordre de forbundne Regeringer til at fremme Møntsagen i Retning af Møntenhed for hele Tyskland. Da det ny tyske Rige det næste Aar var blevet grundlagt, og da Krigsskadeserstatningen havde skaffet Midler, der tillod en øjeblikkelig Udmøntning af de ny Mønter, var Sagens Gjennemførelse sikret. «I Efteraaret 1871 forelagde Rigsregeringen Rigsdagen et Lovforslag, der lagde Grunden til den samlede Møntreform. Nærmest rettet mod Udprægning af Guldmønter, lod Forslaget endnu Spørgsmaalet om Enkelt- eller Dobbeltfoden aabent; men Forslagets Aand stilede, som det tilstodes, mod den enkelte Guldfo. At fastslaa denne Tanke og efter Evne at fremskynde dens Virkeliggjørelse blev en Opgave for det nationalliberale Parti. ... Fra det udgik Forslag om at forbyde yderligere Udprægning af Sølvfønt*.)» Paa Loven af 4. Decbr. 1871 om

*) Die Gesetzgeb. d. l. sechs Jahre. — Roscher minder i sin nysudkomne «System der Volkswirthschaft» III (S. 218) om,

Rigsguldmønts Udmøntning fulgte Rigsmøntloven af 9. Juli 1873. Allerede i 1871 var Mark'en (= $\frac{1}{3}$ Thaler) blevet vedtaget som Regningsenhed, og Tanken om at Tyskland skulde slutte sig til Francsystemet eller et andet bestaaende System eller virke for en Verdensmønt, — var bleven forkastet. Fra 1. Jan. 1876 blev Marken (à 100 Pf.) lovlig Mønt i det tyske Rige. I de senere Aar diskuteredes Møntlovgivningen ivrigt, idet de »Konservative«, med hvem Regeringen nærmest antoges at sympathisere, ønskede Tysklands Overgang til Dobbeltfoden, og overhovedet tilskrev det ny Møntsystem alle mulige Ulykker. Noget afgjørende Skridt i denne Retning foretoges imidlertid ikke. Paa den anden Side vovede man heller ikke at skride til en fuld Aerkjendelse af den enkelte Guldfod. Sølvthalerne vedblev at kursere, og for saa vidt kan man gjerne sige, at Tyskland staar Dobbeltfoden nær. Regeringen forholdt sig i det Hele afventende, og de gjentagne Forhandlinger i Rigsdagen om Møntsagen gav ikke nogen Klarhed over Regeringens Hensigter. I Maj 1879 standsede Regeringen for at undgaa de betydelige

at Stemningen i Tyskland for Guldmøntfoden udviklede sig temmelig pludseligt: Da J. G. Hoffmann i forskellige Skrifter fra 1828 til 1841 anbefalede Tyskland Guldmøntfoden, og da Hermann fraraadede den, tilskrev det store Flertal af Fagmænd Hermann ikke blot praktisk men ogsaa theoretisk Sejren. Under de Forhandlinger, der gik forud for Møntkonventionen af 1857, var med Undtagelse af Østrig alle tyske Stater for Sølvfoden, og ogsaa de tyske Handelskongresser i 1861 og 1865 holdt fast ved den. Omslaget til Gunst for Guldfoden begyndte paa Handelsdagen i 1868, strax efter Verdensudstillingen og den internationale Møntkonference i Paris. Soetbeer havde allerede i længere Tid forberedt det. Men først i 1870—71 trængte Overbevisningen om Guldfodens Mulighed og Ønskelighed helt igjennem.

Tab, Rigs-kassen led ved Salget af det værdiforringede Sølv, Sølv-salget, og strax derpaa hørte den ogsaa op med at inddrage og indsmelte Thaler'ne. Fra 1873 til Udgangen af 1879 inddroges ialt af gamle Mønter omtrent 1175 Mill. Mark, for den alt overvejende Del (næsten 1100 Mill.) i Sølv (Resten Guld og Kobber). Indtil samme Tidspunkt udprægedes af ny Rigmønt 2186 Mill. M. (altsaa over 1000 Mill. mere), hvoraf den altovervejende Del (nemlig 1719 Mill.) i Guld (fremdeles 422 Mill. i Sølv og 45 Mill. i Nikkel og Kobber)*).

Møntloven af 9. Juli 1873 indeholdt i sin Art. 18 en først efter lange Kampe vedtagen Bestemmelse, den nemlig: at fra 1. Jan. 1876 skulde alle Banknoter under 100 Mark saavel som alle de Statspapirpenge, der ikke lød paa Rigmønt, forsvinde. Hertil sluttede sig da — i den Erkjendelse, at Møntvæsenet ikke lod sig bringe i Orden, medmindre Papirpenge-væsenet samtidigt ordnedes, Loven af 30. April 1874 om Udgivelsen af Rigs-kassebeviser samt Bankloven af 14. Marts 1875.

Den førstnævnte Lov bestemte, at de enkelte Staters Papirpenge, der løb op til en Sum af omtr. 67 Millioner Thaler, skulde inddrages og afløses af 120 Millioner Mark i Reichskassensscheine, der vilde være at fordele mellem Forbundsstaterne i Forhold til deres Befolkning. Da de Mellem- og Smaastater, der havde været særligt virksomme i Papirpengefabrikationen, stærkt beklagede sig over denne Bestemmelse, tillodes det at yde dem Forskud af Rigs-kassen indtil to Tredje-

*) Statist. Jahrb. f. d. deutsche Reich, 1881.

dele af det Beløb, de hidtil havde udgivet i Statspapirpenge udover den Andel, der egenlig tilfaldt dem; men saadanne Forskud skulle tilbagebetales inden Udløbet af 15 Aar. Ved Udgangen af Marts 1880 cirkulerede der 159 Mill. M. i Reichskassenscheine (nemlig foruden det faste Beløb af 120 Mill., omtr. 40 Mill. forskudsvis tilstaaede); men da Forskudene efterhaanden betaales tilbage, formindskes Totalsummen: Marts 1880, 1879, 1877 og 1876 var den resp.: 159, 163, 170 og 172 Mill. M. Reichskassenscheine lyde paa 5, 20 og 50 Mark; langt det største Antal lyde paa 5 M. (omtrent 9 Millioner Stykker ligeoverfor omtrent 2 Millioner Stykker 20-Marks, og henved $1\frac{1}{2}$ Mill. Stykker 50-Marks-Reichskassenscheine), medens ubetinget den største samlede Værdi falder paa dem paa 50 Mk.*).

Den anden af de ovennævnte to Love, Bankloven, dannede paa en vis Maade Afslutningen paa Mønt- og Papirpengereformen. Det oprindelige af Forbundsraadet indbragte Forslag gik kun ud paa at give ensartede Forskrifter om Noternes Dækning og paa at bestemme den Grænse, ud over hvilken der af de ikke metaldækkede Noter skulde svares en 5 pCt.-Skat. Men navnlig det nationalliberale Parti**) fik, trods partikularistiske Protester, en Rigsbank indført, omkring hvilken de øvrige Reformere grupperede sig. Ogsaa imod denne Bankordning har der i de senere Aar rejst sig mere eller mindre heftig Modstand i reaktionære Kredse. Som en Følge af Bankloven gik de tyske Seddelbankers Antal ned fra 31 i 1875 til 19 i 1876, og er nu 18.

*) Statist. Jahrb. f. d. deutsche Reich, 1881.

**) Die Gesetzgebung etc.

Disse 18 Seddelbankers samlede Kapital er 268 Millioner M., deres Reservefond noget over 30 Mill., deres Seddelcirkulation med et rundt Tal 1000 Mill. (i Almindelighed dog endel lavere), deres Metalbeholdning, ligeledes med et rundt Tal, 600 Mill., og desforuden Beholdningen af Reichskassenscheine og andre Bankers Noter. En aldeles prædominerende Stilling indtager Rigsbanken med sin Kapital paa 120 Millioner, sit Reservefond paa 15 Mill., sin Seddelcirkulation paa over tre Fjerdedele af den samlede Cirkulation, sit tilsvarende Metalfond. I Sammenligning med den staa de øvrige Seddelbanker: den bayerske Notebank, den sachsiske Bank i Dresden, den württembergske Notebank, Frankfurter Bank, Banken for Sydtyskland, badensiske Bank, Braunschweiger Bank, Bremer Banken, den kommunale Bank i Breslau, den kölnske Privatbank, Magdeburger Privatbank, Danziger Privatbank, provinsiel Aktiebank i Storhertugdømmet Posen, hannoveransk Bank, Leipziger Kassenverein, Chemnitzer Stadtbank og Kommercebanken i Lübeck) langt tilbage. De flestes Seddelcirkulation er saare ubetydelig; kun enkelte som den bayerske Notebank og Bankerne i Dresden og Württemberg have en nogenlunde anseelig Cirkulation. De tyske Banksedler lyde ubetinget oftest paa 100 M. Enkelte Banker udstede ogsaa Appoints paa 200, 500 og 1000 M.; men de ere kun sjeldne*).

*) Statist. Jahrb. f. d. deutsche Reich, 1881.

«Tyskland», hedder det i Rigsforfatningens Art. 33, «danner et Told- og Handelsomraade omgivet af en fælles Toldgrænse. Herfra er udelukket de enkelte Dele af Gebetet, der paa Grund af deres Beliggenhed ikke egne sig til at omfattes af Toldgrænsen». Disse saakaldte «Zollausschlüsse» ere Hamborg (jfr. nedenfor) og Bremen, Dele af Altona og Wandsbeck, Frihavnepladserne Geestemünde, Brake (Oldenburg), nogle Pladser paa Elbøerne, i Baden Øen Reichenau (i Bodensøen), og nogle Steder i Kredsene Constanx og Waldshut. «Hansestæderne Bremen og Hamborg», hedder det i Art. 34, «med en med Øjemedet stemmende Del af deres eller det omliggende Gebet forblive som Frihavne udenfor den fælles Toldgrænse, indtil de andrage paa at blive indesluttede heri.» «Udelukkende Riget kan give Love om Toldvæsen, Beskatning af det i Forbundsterritoriet producerede Salt og Tobak, tilberedte Brændevin og Øl og det af Roer eller andre indenlandske Produkter fremstillede Sukker og Sirup» etc. (Art. 35). «Udbyttet af Tolden og de andre i Art. 35 nævnte Afgifter indflyde, forsaavidt de ere undergivne Rigslovgivningen, i Rigskassen. . . . De udenfor den fælles Toldgrænse liggende Gebeter bidrage til Rigets Udgifter gennem Betalingen af et Aversum . . .» (Art. 38).

Disse Indtægter af Tolden og de nævnte Forbrugsafgifter ere nu netop Rigets Hovedindtægter; hvad det ellers behøver, maa suppleres ved «Matrikularbidrag» fra de enkelte Stater. Herom hedder det i Rigsforfatningens Art. 70: «Til Bestridelse af alle fælles Udgifter tjene først de mulige Overskud fra det foregaaende Aar saavel som de af Tolden, af de fælles Forbrugsskatter og af Post- og Telegrafvæsenet flydende Indtægter. For-

saavidt Udgifterne ikke dækkes ved disse Indtægter, ere de, saalænge der ikke er indført Rigsskatter, at dække ved Bidrag fra de enkelte Forbundsstater i Forhold til disses Befolkning, hvilke Bidrag udskrives af Rigskansleren indtil det budgetmæssige Beløbs Højde*). Disse Tilskud fra Enkeltstaterne have nu i Almindelighed udgjort mellem 70 og 90 Millioner M., altsaa ret anseelige Beløb. I «rigsvenlige» Kredse blev det et Ønske at faa Riget stillet finansielt uafhængigt af Enkelt-

*) Rigets Budget udviser (efter Stat. Jahrb. f. d. d. R., 1881 følgende Indtægter:

	1879—80.	1880—81.
	Mill. M.	Mill. M.
Told- og Forbrugsskatter	251,7	307,2
Spillekortstempel	1,2	1,1
Vexelstempelskat	6,6	6,3
Statistisk Gebyr	—	0,3
Post- og Telegraf-Overskud	15,6	16,7
Jernbane-Overskud	9,9	10,4
Rigstrykkeriets Overskud	1,1	1,0
Bankvæsen	2,1	1,5
Forskj. adm. Indt.	7,2	6,7
Af Rigsinvalidefondet	33,0	32,1
Møntvæsen	0,1	—
Renter	6,3	4,8
Overord. Tilskud	120,3	53,0
Matrikularbidrag	89,7	81,7
	544,8	522,8

Aaret 1880—81 er Aaret efter den ny Toldtarifs Ikrafttræden; derfor den betydelige Indtægt af Told- og Forbrugsafgifter. Tolden havde 1879—80 udgjort 104 Mill. M., 1880—81 derimod 167 Mill. M. Forbrugsskatterne ere: Tobaksskatten, Roesukkerskatten (47 Mill. M.), Saltskatten (36 Mill. M.), Brændevinsskat (36 Mill. M.), Ølskat (15 Mill. M.). Dertil kommer Told- og Forbrugsskataversa (6 Mill. M.). «Rigsskatterne», Spillekort- og Vexelstempel ere, som det ses, forholdsvis saare ubetydelige. De «overordenlige Tilskud» toges af den franske Krigsskadeserstatning, af Rigs-Fæstningsbyggfondet, af Rigs-Jernbanebygningsfondet og af Laan.

staterne. Dette var det ene af Motiverne til at Told- og Skattespørgsmaalet blev rejst. Men adskillige andre Motiver og adskillige Privatinteresser virkede med i samme Retning.

I Toldpolitiken*) foretog den tyske Rigsregerings Leder en voldsom Svingning: i det første Femaar: Frihandel og Stræben mod det engelske System med faa Toldsatser, — i det andet: Protektionisme og Stræben mod det Maal at faa alle Varer gjort toldpligtige.

I Juni 1873 foreslog Regeringen, at Rujern og de vigtigste Jernfabrikata, navnlig Maskiner, strax skulde fritages for al Told. Derved — argumenterede Regeringen — vilde Jernkonsumenterne profitere 3 Millioner Thaler, og Landbruget vilde, hvad der var af den største Vigtighed for det, lettere kunne indføre Brugen af Maskiner. Rigsdagen var imidlertid ikke fuldt saa liberal; den forlangte, at Jervareproducenterne skulde behandles med Varsomhed, og et Kompromis kom i Stand, hvorefter Rujern strax blev toldfrit, medens Jernfabrikata og grove Støbevarer endnu indtil den 1. Jan. 1877 skulde svare en moderat Told (L. 7. Juli 1873). Industriens Ordførere forsikrede, at naar man blot vilde indrømme dem denne Overgangsfrist, vilde de aldrig mere forlange noget herudover. Forsikringen blev, omtrent øjeblikkelig, glemt! Jernindustrien, der indtil da havde floreret paa det Skønneste, kom netop nu — efter at Virkningerne af Krach'et havde udbredt sig i vide Kredse — ind i en meget trykket Periode. Saa strømmede der da fra 1875 af Ansøgninger ind til Rigsdagen om For-

*) Die Gesetzgebung etc.

længelse af Jerntolden. Men imod disse Ansøgninger indvendtes der fra Regering og Rigsdag, at den industrielle Krise ikke var indskrænket til Lande med liberal Toldlov, at den tværtimod ogsaa hærgede Lande med protektionistisk Toldlov, at den derfor ikke kunde have sin Grund i Tarifsystemet, at den skyldtes Overspekulation og usunde Tilstande i Forretningsverdenen, at der ikke kunde hjælpes paa den ved Hjælp af Toldpositioner, og at navnlig Hensynet til Konsumenterne forbød yderligere at holde paa den Told, der var bestemt til at falde. Saa besluttede Rigsdagen da at lægge Ansøgningerne tilside. Og Rigskansleren holdt for Rigsdagen Foredrag om, hvorledes Toldtarifen burde simplificeres, paa Grundlag af faa, indbringende Toldsatser, med det engelske System som Mønster.

Det var den liberale Periode. Den protektionistiske fulgte hurtigt efter.

Reaktionen udgik i første Linje fra Jernindustrien, der var bleven ramt af de sidste Frihandels-Forholdsregler, og som led under særligt fortrykte Forhold; gik derfra videre til den øvrige Industri; tog ogsaa fat i Landbrugskredsene, og fik endelig en Støtte i noget, som man tidligere vilde have anset for en Umulighed, en industriel-agrarisk Alliance. Valgene af Januar 1877 havde i høj Grad forøget Tallet paa protektionistiske Ordførere i Rigsdagen. Og at ogsaa Regeringen var rede til at bryde med den siden 1865 fulgte liberale Toldpolitik, havde i April 1876 faaet et utvetydigt Udtryk, da den Mand, der hidtil havde baaret den økonomiske Politik — Minister Delbrück — blev trængt ud af Regeringen. I Sommeren 1878 nedsattes en Række Enquêtekommissioner, der havde den Opgave at

undersøge Jern-, Bomuld-, Linned- og Tobakindustriens Krav, og hvad Toldspørgsmaalets finansielle Side angik, blev det samtidig behandlet paa den tyske Finansminister-Konference i Heidelberg. I Slutningen af samme Aar fremkom Rigskansleren med sit told- og finanspolitiske Program i sin berømte Skrivelse af 15. December 1878 til Forbundsraadet. Programmet godkjendtes af Forbundsraadet og anbefaledes Toldtarifkommissionen til Rettesnor. Medens Bismarck faa Aar tidligere havde udtalt sig til Gunst for det saakaldte engelske System, d. v. s. et ringe Antal indbringende Finanstoldsatser, men ellers den størst mulige Indførselsfrihed, slog han i sin Skrivelse om til den modsatte Yderlighed og anbefalede alle Indførsels-Varers Toldpligt som det ene rette Princip, samtidigt med, at han akcentuerede Vigtigheden af den «finansielle Reform», d. v. s. de direkte Skatters Afløsning af indirekte. Videre udviklede han: at et Toldsystem, der begunstigede den hele indenlandske Produktion, maatte have Fortrinet for Toldbeskyttelse for enkelte Industrigrene; at med Hensyn til Varer, som Indlandet selv producerede i tilstrækkelig Mængde, maatte den udenlandske Konkurrent komme til at bære Tolden; at en ringe Told slet ikke vilde mærkes, da den vilde være ganske forsvindende lige overfor Varernes naturlige Prisfluktuationer; at en Revision af Jernbanetariferne maatte gaa Haand i Haand med Revisionen af Toldtarifen; og at Tyskland, inden det indlod sig paa ny Toldforhandlinger med Udlandet, selvstændig («autonomt») maatte skaffe sig et Toldsystem, der vilde stille den hele indenlandske Produktion saa gunstig som muligt lige overfor

den udenlandske*). Den Tanke, at Jernbanetariferne skulde revideres paa en saadan Maade, at Jernbaneselskaberne ikke bleve i Stand til ved Indrømmelser af Begunstigelser af Indførselen fra Udlandet at krydse Rigets Handelspolitik, tog Rigskansleren strax efter praktisk fat paa, idet han i Februar 1879 for Forbundsraadet fremsatte Forslag om, at Jernbanernes Godstarifer bleve ordnede ved Rigslov. Og Forbundsraadet nedsatte ogsaa et særligt Udvalg til Sagens Undersøgelse, men blandt Mellemstaterne hævede der sig stærke Protester mod Planen om at lade Riget umiddelbart fastsætte Tariferne — en Plan, der vilde have mediatiseret Staterne i Jernbanesager, og som ej heller stemmede med Forfatningen, og noget positivt Resultat kom da ikke i Stand den Gang. Derimod skyndte Toldtarifkommissionen, under Friherre von Varnbüllers Forsæde, sig med Toldudkastet, og allerede i April 1879 blev dette indbragt i Rigsdagen. Det forhøjede gennemgaaende i protektionistisk og finansiell Interesse de bestaaende Toldsatser betydelig; kun de for Industrien uundværlige Raastoffer, som Tyskland ikke eller dog i utilstrækkelig Mængde producerer, bleve i Reglen fritagne for Told; en Række bestaaende finansielle Toldsatser skruedes stærkt i Vejret; en Mængde ny Toldsatser paa Træ, Jern, Korn, Kvæg, Petroleum, Æg, Kjød etc. indførtes. Navnlig rejste der sig, men forgjæves, levende Protester mod Tolden paa de uundværligste Livsfornødenheder, og en hæftig Diskussion blussede frem, der endnu ikke er ført til Ende. Men Agrar-

*) Denne Skrivelse er udførligt refereret og den hele tyske Toldsag indgaaende behandlet i «Nationaløkonomisk Tidsskrift» Bd. XIII og XIV.

erne forlangte endnu mere, end hvad Regeringen havde foreslaaet, og da Bismarck i sit bekjendte Brev til Baron v. Thüngen havde støttet de agrariske For-
dringer, lykkedes det ogsaa at drive en Del af dem igjennem, navnlig en yderligere Forhøjelse af Rugtolden, fra 50 Pf., som Regeringen havde foreslaaet, til 1 Mark pr. 100 Kilogram, som Agrareren Baron von Mirbach foreslog. Retorsionsparagrafen mod Stater, der behandle tyske Varer og Skibe ugunstigere end Varer og Skibe fra andre Lande, blev mildnet, og den saakaldte Fran-
ckenstein'ske Klausul føjedes ind i Toldloven; men forøvrigt blev Loven vedtagen omtrent saaledes, som Regeringen havde foreslaaet den. Den af Baron von Franckenstein foreslaaede Klausul gik ud paa i Stedet for at indføre de fra nationalliberal Side forlangte «kon-
stitutionelle Garantier» at indføre saakaldte «føderative Garantier»: den Del af Toldens og Tobakskattens Ud-
bytte der i et Aar overskrider 130 Millioner Mark, overlades de enkelte Forbundsstater i Forhold til Befolk-
ningens Størrelse. Paa Grundlag af denne Bestemmelse antog Centrum Toldloven, men Bestemmelsen syntes rigtignok fuldstændig at stride mod det, der netop var blevet betegnet som et Hovedformaal for den nye Told-
lov: Rigets finansielle Selvstændighed og dets Uafhæng-
ighed af de enkelte Forbundsstaters Matrikularbidrag. De Nationalliberale lod gjennem R. v. Benningsen deres advarende Stemme høre; men Advarslen frugtede intet: de «føderative Garantier» havde sejret over de
«konstitutionelle», og en Alliance mellem de kon-
servative og ultramontane Fraktioner, hvortil nogle stærkt protektionistiske Nationalliberale, der ad-
skilte sig fra de øvrige og forenede sig til en saa-

kaldt «liberal Gruppe», sluttede sig, drev efter et meget anstrængt Arbejde Toldloven igjennem med 217 mod 117 Stemmer. Den 15. Juli 1879 udkom da den ny Lov, der allerede havde faaet en Forløber i den under 30. Maj s. A. udkomne saakaldte «Sperrgesetz», som --- for at forhindre Spekulation i de ved den forestaaende Toldlov forandrede Konjunkturer — bestemte, at den Told, der ved Lovens anden Behandling var bleven vedtaget for Rujern, Material- og Specerivarer samt Petroleum, allerede nu skulde opkræves*). Et Par Tillægslove fik Toldloven i Lovene af 19. og 21. Juni 1881 om en forhøjet Meltold, en ny Vindruetold og nogle ny Toldsatser for visse Manufakturvarer.

Ellers er paa Toldlovgivningsomraadet at mærke Loven om den udenlandske Vareomsætnings Statistik af 20. Juli 1879, der i finansielt og statistisk Øjemed bestemmer, at for alle Varer, der føres over den tyske Grænse, skulle Art og Mængde samt Bestemmelseslandet og det Land, hvorfra de indføres, anmeldes, samtidig med at et lille statistisk Gebyr erlægges**).

Toldlovgivningen er kun en Del af den hele Skatte-lovgivning, og der er i Tyskland næppe noget andet Spørgsmaal, hvorom Lovgivningsvirksomheden i de senere Aar har drejet sig mere end om Skattespørgsmaa-

*) Jfr. for hele denne Sags Vedkommende de anf. Artikler i «Nationaløk. Tidsskr.» Om de tyske Handelskamres Opfattelse af Toldtarifens Virkninger, se «Nationaløk. Tidsskr.» XVIII, S. 300 fg.

**) Refereret i «Nationaløk. Tidsskr.» Bd. XVI, S. 126—128.

let*). Allerede i November 1875, da der forelagdes den tyske Rigsdag et Forslag om en Forhøjelse af Ølskatten og et Forslag til en Børsskat, udviklede Rigs-kansleren et Program**), der med de livligste Farver skildrede de indirekte Skatters Fortrin fremfor de direkte. Gjentagne Gange er han kommen tilbage til den Tanke, at det indirekte Beskatningssystem bør udvikles, og at det direkte System allerede har overskredet alle naturlige Grænser. Med denne Tanke beskæftigede Finansminister-Konferencen i Heidelberg i August 1878 sig, og fra denne Konference fremkom der Forslag til ny indirekte Skatter, Skat paa Petroleum, Tobaksbeskatning, Fordobling af Ølskatten, Forhøjelse af Kaffe- og Thetolden, Told paa Sydfrugter, Vin, Kryderier o. s. v. — en Række af Forslag, hvoraf nogle bleve fyldestgjorte i Toldloven af 1879. En ny Finansminister-Konference i Koburg i Juli 1880 udtalte, at ved en videre Udvikling af de indirekte Rigsskatter skulde det Overskud af Indtægter, der maatte komme frem gennem Indførelsen af ny eller Forhøjelser af gamle Skatter, ikke forbeholdes Rigets Finanskasse, men overlades de enkelte Forbundsstater, hvorhos Forbundsstaternes Regeringer overensstemmende erklærede at ville virke hen til, at de til Staterne overladte Bidrag blev anvendte til Skattenedsættelser eller til Afvendelsen af saadanne Skatteforhøjelser, som uden dem vilde have været nødvendige. Garantier i den Retning skulde den preussiske «Verwendungsgesetz» af 16. Juli 1880 give.

*) Die Gesetzgebung etc.

**) Fitgers Kritik af Bismarcks Skatteplan, jfr. «Nat. Tidsskr.» XVI, 297 fg. og XVII, 373.

Hvad der fremkom paa Skattelovgivningens Omraade, var, forsaavidt det kun fremkom som løse Antydninger eller som «Fremtidsmusik», ofte stort og omfattende. Hvad der fremkom i virkelige Lovforslag, var endel mindre; og endnu mindre var det, der fremkom som vedtagne Love.

Her er først at nævne den til Toldloven sig sluttende Lov om Beskatning af Tobak af 16. Juli 1879. Loven bestemmer i sin § 1: Fra 25. Juli 1879 opkræves der i Indførselstold pr. 100 Kilogram 1. af ubearbejdede Tobaksblade, Stilke og Tobakssauce 85 Mark; 2. af fabrikeret Tobak: a. Cigarer og Cigaretter 270 M.; b. anden fabrikeret Tobak 180 M. — § 2 og fl. handle om Beskatningen af indenlandsk Tobak. § 2 om Vægtskat lyder saaledes: «Den indenfor Toldomraadet fra 1. April 1880 producerede Tobak er undergiven Beskatning ifølge denne Lovs Bestemmelser. Skatten udgjør: a. for Aaret 1880 20 M.; b. for Aaret 1881 30 M.; c. for Aaret 1882 og følgende 45 M., — pr. 100 Kilogram efter Tobakkens Vægt i fermenteret eller tørret fabrikationsmoden Tilstand. I hvilke Tilfælde der i Stedet for denne Skat træder Erlæggelsen af en Afgift i Forhold til den med Tobak beplantede Jords Fladerum, er bestemt i §§ 23 o. fl.». §§ 3 og 4 forlange Anmeldelse af Tobaksplantninger for Skattemyndighederne, og de derefter følgende Paragrafer give en Række detaillerede Forskrifter. Den nysnævnte § 23 om Beskatning efter Fladerum er saalydende: «For Tobaksplantninger paa Grundstykker under 4 Are Fladeindhold indtræder der i Stedet for den i § 2 bestemte Vægtskat en Beskatning efter Fladeindholdet. Skatten udgjør pr. Kvadratmeter af det med Tobak beplantede

Grundstykke aarligt: a. for Aaret 1880 2 Pfennig. b. for Aaret 1881 3 Pf.; for Aaret 1882 og de følgende 4,5 Pf. Ved Skatteautoriteternes særlige Anordning kunne dog ogsaa saadanne Plantninger undergives Erlæggelsen af Vægtskatten. — De følgende Paragrafer handle om Forbud mod Anvendelsen af Tobakssurrogater, Godtgjørelse af Skatten, naar Tobaken udføres til Ulandet, Straffebestemmelser etc. etc.

Denne Lov var bleven vedtaget, efter at den ifølge Lov af 26. Juni 1878 nedsatte Enquêtekommission havde gjort den tyske Tobaks-Avl, -Fabrikation og -Handel til Gjenstand for indgaaende Undersøgelser. Og da Loven var bleven vedtaget, mente Rigsdagen dermed at have skabt noget Varigt, — men ganske anderledes tænkte Bismarck. Tobaksmonopol var og er hans kjære, stadige Tanke. Herom har der i Rigsdagen været ført gjentagne Forhandlinger, og Rigsdagen har mere end én Gang givet sin Uvilje tilkjende; men Bismarck lader sig ikke deraf skræmme. For sin Yndlingstanke vil han sikkert fremdeles virke, — maaske tilsidst med Held.

Af alle Regeringens Skattelove var den om Børs-skatten maaske den, der forholdsvis gik lettest igjennem i sidste Samling. Den udkom under 1. Juli 1881. I Tidsskriftets forrige Bind have vi refereret den*).

Derimod erklærede Rigsdagen sig i Maj 1881 med overvældende Flertal imod Ølskatten (kun nogle faa Konservative stemte Ja). Gjentagne Gange har Regeringen foreslaaet Ølskatten indført eller forhøjet (indtil det Dobbelte), og gjort Regning paa en Fortjeneste paa

*) «Nationaløk. Tidsskr.» XVIII, S. 285.

15 Millioner Mark ved den. Man gjorde imidlertid gjældende herimod, at det ikke vilde være rigtigt altfor stærkt at fordyre den Drik, der blandt de spirituøse dog maa anses som den mindst skadelige, og man udtalte Frygt for, at stærkt stigende Priser let vilde føre til en beklagelig Tiltagen af Brændevinsforbruget, hvis Brændevinen ikke samtidig fik et tilsvarende Skattepaalæg. I agrariske Øren er der imidlertid ikke noget, der skurrer værre end Forslag om Beskatningsforholdsregler mod Brænderierne. Da nu de Liberale bestemt forlangte en Brændevinsskat, der kunde udligne Ølskatten, og da paa den anden Side Konservative og Agrarer ikke ville vide noget af højere Brændevinsskat at sige, har det hidtil ikke været muligt at gennemføre Projekterne om en Forhøjelse af den tyske Ølskat.

Ogsaa Regeringens Forslag af 1880 og 1881 om en Værnepligtsskat, en Skat af de Værnepligtige, der ikke komme til at tjene deres Værnepligt, blev næsten enstemmigt forkastet af Rigsdagen *).

Med sej Energi har Rigskansleren i et Aar eller to forfulgt den Plan at faa de to udenfor det tyske Toldomraade værende Hansestæder — og først og fremmest Hamborg **) — til at opgive deres toldpolitiske Reservatrettigheder, og gjentagne Gange har den tyske Rigsdag haft Anledning til at beskæftige sig med de i dette Øjemed anvendte Forholdsregler. Det er gjen-

*) Jfr. «Nationaløk. Tidsskr.» XVIII, S. 363—370.

**) Die Gesetzgebung etc.

tagende kommet til hæftige Optrin; thi om end den offentlige Mening i Tyskland af politiske og økonomiske Grunde overvejende er stemt for Opgivelsen af Hansestædernes Reservatrettigheder, saa har Rigsdagen dog oftere maattet misbillige den voldsomme Maade, hvorpaa der blev taget fat paa dem. Ifølge den tyske Rigsforfatnings § 34 skulle, som ovenfor anført, Hansestæderne Bremen og Hamborg forblive Frihavne, indtil de anmode om at indtræde i det tyske Toldomraade. Og da nu Hamborg ikke viste sig tilbøjelig til at stille en saadan Anmodning, mente Bismarck at burde anvende Pressionsmidler. I April 1880 stillede den preussiske Regering da Forslag om at indlemme Altona og en Del af den hamborgske Forstad St. Pauli i Toldomraadet. Men i Rigsdagen hævede der sig stærke Protester imod Planen om trods Rigsforfatningen at indlemme et hamborgsk Territorium i Toldomraadet, og Rigskansleren besluttede derefter at indskrænke sig til Indlemmelsen af det preussiske Gebet og til foreløbig at opgive Anslaget mod St. Pauli. Faa Dage senere traadte Spørgsmaalet imidlertid igjen frem, om end i en anden Form, i Anledning af den med Østrig sluttede Traktat om Elbskibsfarten. Den tyske Regering syntes at ville lægge Toldgrænsen paa Elben nedenfor Hamborg paa en saadan Maade, at denne By vilde blive afskaaren fra Havet. Sagen, paa hvis alvorlige Betydning navnlig Delbrück gjorde opmærksom, blev dog ikke den Gang ført igjennem. Ved Udgangen af Maj 1881 besluttede Forbundsraadet Altonas Indlemmelse i Toldomraadet. Ny Pressionsmidler bleve bragt i Anvendelse, som Rigsdagen atter og atter udtalte sig imod; men samtidig med, at Forhandlingerne i Rigsdagen stod paa, afslut-

tedes der den 25. Maj 1881 en Traktat mellem det tyske Rige og Hamborg, hvorefter Hamborg efter en af Forbundsraadet efter den 1. Oktober 1888 fastsat Termin træder ind i Toldomraadet, hvorimod der levnes Hansestaden en formindsket Stump Frihavns-territorium, og dette Territoriums Frihavnsberettigelse skal ikke kunne ophæves eller indskrænkes uden Hamborgs Samtykke. Toldadministrationen paa det hamborgske Statsomraade skal udøves af hamborgske Myndigheder, og Toldbehandlingen skal lettes saa vidt muligt. Det tyske Rige forpligter sig til at bære Halvdelen af de Omkostninger, som de ny Indretninger ville udkræve, dog ikke udover 40 Millioner Mark.

For ogsaa, som det hed, at give Skibsfart og Handel en Beskyttelse, maaske som Erstatning for de Tab, den ny Handelspolitik paaførte især Søstæderne, dukkede der Forslag op om at indføre en *surtaxe d'entrepôt*, en Begunstigelse af den direkte Import over tyske Havne ved en Tillægstold paa oversøiske Varer, der over fremmede Havne indgik i Tyskland*). Men Forslaget faldt. Samme Skæbne havde et Projekt om at yde Rhederiet og Handelsmarinen Statssubvention efter fransk Mønster, som Rigskansleren udviklede for Rigsdagen i en Memoire, der fremlagdes 1881. Derimod vedtoges en Lov om Undersøgelse af Søulykker, af 27. Juli 1877, og

*) Jfr. «Nationaløk. Tidsskr.» Bd. XVII, S. 120.

ifjor den i saa lang Tid omdebatterede Lov om Kystfragtfart af 22. Maj 1881. Loven, der — som ikke liberal nok — havde mødt en Del Modstand hos de Nationalliberale, opstiller den Grundsætning, at Retten til Kystfragtfart d. v. s. til Befordringen af Varer mellem to tyske Havne, udelukkende tilkommer tyske Skibe, dog saaledes at denne Ret enten ved Traktat eller ved kejserlig Forordning med Forbundsraadets Samtykke kan indrømmes udenlandske Skibe.

Et Lovforslag om Statsunderstøttelse til det tyske Søhandelsselskab, Samoaforslaget, i hvilket man mente at se Begyndelsen til en tysk Kolonisationspolitik, støttedes vel af de Konservative og en Del af de Nationalliberale; men en anden Del af disse saavel som Centrum stemte imod det, og det faldt, April 1880.

Rigsforfatningens Bestemmelser om Skibsfart indeholdes i dens Art. 53—55. Mærkes kan her den saakaldte «Seemanns-Ordnung», Rigslov af 27. December 1872.

Paa Konsulatsvæsenets Omraade (Rigsforf. Art. 56) er at mærke Loven af 10. Juli 1879 om Konsulat-Gerichtsbarkeit.

Blandt de i de senere Aar afsluttede Handels-traktater gav den med Østrig af 23. Maj 1881 Anledning til megen Diskussion, synes imidlertid ikke at være af sær Betydning. Vi meddele*) her en Oversigt

*) Jung: Lexik. d. Handelsgeogr., S. 563.

over de af det tyske Rige efter 1861 afsluttede og endnu bestaaende Handels- og Venskabstraktater:

Traktat med	afsluttet	udløber
Kina	2. Septbr. 1861.	1 Aar efter Opsigelsen.
Chile	1. Febr. 1862.	ligesaa.
Siam	7. Febr. 1862.	ligesaa.
Tyrkiet	20. Marts 1862.	Slutn. af 1890.
Frankrig	{ 2. Avg. 1862. 10. Maj 1871.	uopsigelig. 1 Aar efter Opsigelsen.
Liberia	31. Oktbr. 1867.	ligesaa.
Belgien	22. Maj 1865.	ligesaa.
England	30. Maj 1865.	ligesaa.
Italien	31. Maj 1865.	31. Decbr. 1881.
Spanien	30. Marts 1868.	1 Aar efter Opsigelsen.
Japan	20. Febr. 1869.	ligesaa.
Schweiz	13. Maj 1869.	30. Juni 1886.
Mexiko	28. Avg. 1869.	22. Decbr. 1881.
San Salvador	13. Juni 1870.	1 Aar efter Opsigelsen.
Portugal	2. Marts 1872.	ligesaa.
Persien	11. Juni 1873.	uopsigelig.
Costarica	18. Maj 1875.	1 Aar efter Opsigelsen.
Tonga	1. Novbr. 1876.	uopsigelig.
Samoa	24. Jan. 1879.	ligesaa.
Hawaii	31. Juni 1880.	ligesaa.
Madagaskar	Slutn. af 1880.	ligesaa.
Østrig-Ungarn	23. Maj 1881.	31. Decbr. 1887.
Rumænien	10. Juli 1881.	10. Juli 1891.

«Postvæsenet og Telegrafvæsenet indrettes og forvaltes som ensartede Statskommunikationsanstalter for hele det tyske Riges Omraade» (Rigsforfatn. Art. 48). Postvæsenets Eneret paa Befordring af Breve og Aviser etc. ordnet ved Rigslov 28. Okt. 1871. Jernbanernes Forpligtelser ligeoverfor Postvæsenet ordnet ved Rigslov 20. Decbr. 1875. Verdenspostforeningen, Traktaten i Bern

9. Okt. 1874, og Traktaten 1. Juni 1878. Det tyske Riges «Telegraphen-Ordnung» af 21. Juni 1872. «Indtægterne af Post- og Telegrafvæsenet ere fælles for det hele Rige. Udgifterne bestrides af de fælles Indtægter. Overskudet*) indflyder i Rigskassen.» (Rigsforf. Art. 49). «Den øverste Ledelse af Post- og Telegrafvæsenet tilhører Kejseren. De af ham ansatte Myndigheder have den Pligt og den Ret at sørge for, at Enheden i Forvaltningens Organisation og Tjenestens Drift saavel som i Embedsmændenes Kvalifikation tilvejebringes og oprettholdes. Udstedelsen af reglementariske Bestemmelser og almindelige administrative Anordninger saavelsom den udelukkende Omsorg for Forholdet til andre Post- og Telegrafadministrationer tilkommer Kejseren etc. (Rigsforf. Art. 50). Nøjere Bestemmelser om Overskudet af Postvæsenet i Rigsforf. Art. 51. I Art. 52 særlige Bestemmelser for Bayern og Württemberg, hvis Post- og Telegrafvæsen har en noget selvstændigere Stilling, og som ikke tage Del i de i Rigskassen indflydende Indtægter af Post og Telegraf.

Om Jernbanevæsenet bestemmer Rigsforf. i sin Art. 4, at det «af Hensyn til Landets Forsvar og den almindelige Omsætning» er undergivet Rigets Lovgivning og Tilsyn. Nøjere Bestemmelser gives i Art. 41—47, der navnlig søge at sørge for Enhed i det tyske Jernbanevæsen. Saaledes i Art. 41: «Jernbaner, der af Hensyn til Landets Forsvar eller i den fælles Omsætnings Interesse anses for nødvendige, kunne ved Rigslov — ogsaa imod Indsigelse fra de Forbundsmedlemmer,

*) Jfr. Noten ovenfor S. 81.

hvis Gebet Jernbanerne gjennemskjære —, uden Skade for Landets Højhedsrettigheder, anlægges for Rigets Regning eller koncessioneres private Entreprenører til Udførelse og udstyres med Expropriationsrettigheder...» Og ifølge Art. 42 «forpligte Forbundsregeringerne sig til i den almindelige Omsætnings Interesse at forvalte de tyske Jernbaner som et ensartet Net og i dette Øjemed ogsaa at lade anlægge og udruste ny Baner efter ensartede Normer.» Om ensartede Driftsindretninger i Art. 43. Om Tilvejebringelsen af ind i hverandre gribende Fartplaner i Art. 44. Om Rigets Kontrol med Tariffvæsenet i Art. 45. I Art. 46: «Ved indtrædende Nød, navnlig usædvanlig Fordyrelse af Livsfornødenhederne, ere Jernbaneforvaltningerne forpligtede til foreløbig at indføre for Transporten navnlig af Korn, Mel, Bælgrugter og Kartoffler en med den foreliggende Trang stemmende lavere Specialtarif, der fastsættes af Kejseren efter Forslag fra det vedkommende Forbundsraad-Udvalg. Denne lavere Specialtarif tør dog ikke sættes under den laveste paa den vedkommende Bane for Raaprodukter gjældende Taxt.» For Bayern, der indtager en noget selvstændigere Stilling i Jernbanevæsenet, gjælde disse Bestemmelser ikke, dog kan Rigslovgivningen ogsaa for bayerske Jernbaner foreskrive ensartede Normer. Om Jernbanernes Benyttelse i Forsvarsøjemed Art. 47.

Ved Lov af 27. Juni 1873 skabtes et saakaldt «Reichs-Eisenbahn-Amt», — en Institution, der som staaende Centralmyndighed skulde varetage Rigets Tilsynsrettigheder, arbejde for Tarifreformens Gjennemførelse osv., men som hos adskillige af Staterne har

mødt haardnakket Modstand. Planen om Rigsjernbaner diskuteredes i de senere Aar levende, men lod sig foreløbig ikke gennemføre; kun de elsass-lothringske Baner ere Rigsbaner. Derimod har man i enkelte Stater, i Preussen og Sachsen, begyndt at lade de private Baner gaa over til at blive Statsbaner.
